

26.3.2026

Valtioneuvoston päätös Keski-Suomen hyvinvointialueen hakemukseen lisärahoituksesta vuodelle 2025

Asia

Keski-Suomen hyvinvointialue haki 4.12.2025 hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021), jäljempänä *rahoituslaki*, 11 §:ssä tarkoitettua lisärahoitusta turvatakseen alueen väestölle perustuslaissa edellytetyt sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimen palvelut 45,6 miljoonaa euroa vuodelle 2025. Alueen näkemyksen mukaan nykyinen rahoitustaso on rakenteellisesti riittämätön ja perustuu puutteelliseen tietopohjaan, minkä vuoksi lainmukaiset palvelut uhkaavat alueella vakavasti vaarantua.

Valtiovarainministeriö asetti 16.12.2025 rahoituslain 26 §:ssä tarkoitetun valmisteluryhmän lisärahoitusta koskevan päätöksen valmistelua varten. Valmisteluryhmän tehtävä oli rahoituslain 11 ja 26 §:n mukaisesti arvioida Keski-Suomen hyvinvointialueen hakeman lisärahoituksen edellytyksiä, tarvittavan lisärahoituksen määrää ja hyvinvointialueelle mahdollisesti asetettavia ehtoja. Valmisteluryhmän toimikausi oli 17.12.2025–10.2.2026 ja sitä pidennettiin 10.3.2026 asti. Valmisteluryhmän työskentelyn aikana hyvinvointialue tarkensi haetun lisärahoituksen määrää 46 miljoonan euroon.

Ministeriöt ja Keski-Suomen hyvinvointialue eivät saavuttaneet valmisteluryhmässä keskenään yhteistä näkemystä hyvinvointialueen oikeudesta lisärahoitukseen. Ministeriöt olivat yksimielisiä siitä, ettei alueella ole oikeutta lisärahoitukseen. Valmisteluryhmän ministeriöiden edustajien arvion mukaan alueen rahoituksen taso vuonna 2025 olisi riittänyt lakisääteisten palvelujen järjestämisen kustannusten kattamiseen erityisesti ottaen huomioon alueen merkittävä käyttämätön toiminnan ja talouden sopeuttamispotentiaali. Hyvinvointialueen mukaan alueen tilanne on edellyttänyt, että se on resursoinut palveluja enemmän, kuin käytettävissä ollut valtion rahoitus olisi mahdollistanut. Alueen mukaan, jos se olisi järjestänyt palvelut käytettävissä olevan rahoituksen puitteissa, palveluissa olisi ollut vuonna 2025 todettua enemmän puutteita ja poikkeamia lainsäädännöstä.

Rahoituslain 26 §:n mukaan valtioneuvosto päättää lisärahoituksesta valtiovarainministeriön esityksestä, joka pohjautuu edellä mainittuun ministeriöiden ja hyvinvointialueen yhteiseen valmisteluun. Päätösesitys on valmisteltu valtiovarainministeriössä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön sekä sisäministeriön kanssa.

Päätös

Valtioneuvosto on tänään yleisistunnossaan päättänyt hylätä Keski-Suomen hyvinvointialueen hakemuksen lisärahoituksesta vuodelle 2025 rahoituslain 11 §:n perusteella, koska ei ole osoitettu, että rahoituksen taso vuonna 2025 vaarantaisi mainitussa pykälässä tarkoitettulla tavalla perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen tai perustuslain 7, 15 ja 20 §:ssä tarkoitettuihin perusoikeuksiin liittyvien pelastustoimen palvelujen järjestämisen alueella ottaen huomioon myös hyvinvointialueen edellytykset järjestää muut lakisääteiset tehtävät.

Perustelut

1. Sovellettava lainsäädäntö

Rahoituslain 11 §:n mukaan, jos rahoituksen taso muutoin vaarantaisi perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen tai perustuslain 7, 15 ja 20 §:ssä tarkoitettuihin perusoikeuksiin liittyvien pelastustoimen palvelujen järjestämisen, hyvinvointialueella on oikeus saada rahoituslain 2–4 luvussa säädetyn lisäksi valtiolta rahoitusta se määrä, joka on tarpeen mainittujen sosiaali- ja terveyspalvelujen ja pelastustoimen palvelujen turvaamiseksi (lisärahoitus) ottaen huomioon hyvinvointialueen edellytykset järjestää muut lakisääteiset tehtävät. Lisärahoitusta koskevaan päätökseen voidaan ottaa palvelujen vaikuttavuutta, laatua, määrää tai järjestämisen tehokkuutta koskevia ehtoja. Lisärahoitus myönnetään valtion talousarvioon otettavasta määrärahadista.

Rahoituslain 26 §:ssä säädetään lisärahoituksen myöntämisestä. Valtiovarainministeriö asettaa lisärahoitusta koskevan päätöksen valmistelua varten valmisteluryhmän, johon valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö sekä asianomainen hyvinvointialue nimeävät edustajansa. Valmisteluryhmän tehtävänä on arvioida lisärahoituksen edellytyksiä, tarvittavan lisärahoituksen määrää sekä hyvinvointialueelle asetettavia ehtoja.

Rahoituslain 11 §:n perustelujen (HE 241/2020 vp, s. 945) mukaan lisärahoituksen tarpeen arviointi perustuu hyvinvointialueen taloutta ja toimintaa koskevan tiedon perusteella tehtyyn kokonaisarvioon, jossa hyödynnetään

hyvinvointialueiden ohjausprosessissa saatua tietoa sekä muuta ajantasaista tietoa hyvinvointialueen taloudesta ja toiminnasta. Arviointiperusteina ovat muun muassa palvelujen saatavuuden toteutunut kehitys, arviot saatavuuden ongelmista ja hyvinvointialueiden mahdollisuuksista toteuttaa taloutensa ja toimintansa muutoksia sekä hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne.

Lisärahoituksen tarpeen arvioinnissa tarvittavaa tietoa saadaan rahoituslain 11 §:n perustelujen (HE 241/2020 vp, s. 945) mukaan eri lähteistä. Arvioinnissa käytettäviä hyvinvointialueen lakisääteisten tehtävien järjestämistä ja taloutta koskevia tietoja saadaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021), pelastustoimen järjestämisestä annetun lain (613/2021) ja hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) perusteella ohjaus- ja neuvotteluprosesseissa sekä hyvinvointialueiden toimittamista taloustiedoista (tilinpäätös-, osavuosikatsaus- ja kustannustiedot). Myös muuta hyvinvointialueiden talouden ja palvelujärjestelmän tilaa kuvaavaa, objektiivisesti arvioiden perusteltavissa olevaa tietoa, voidaan hyödyntää arvioinnissa.

Perustuslakivaliokunta (PeVL 17/2021 vp, s. 24; PeVL 15/2018 vp, s. 24) on pitänyt hyvinvointialueen oikeutta lisärahoitukseen merkityksellisenä suhteessa hyvinvointialueiden rahoitusperiaatteen toteutumiseen sekä valtion viimekätiseen velvollisuuteen turvata perusoikeuksien toteutuminen. Perustuslain mukaiseen perusoikeuksien toteuttamisvelvoitteeseen kuuluu valtion vastuu huolehtia siitä, että perustuslain 121 §:n 4 momentissa tarkoitetuilla alueilla on käytännön edellytykset suoriutua tehtävistään (PeVL 26/2017 vp, s. 22; ks. myös PeVL 10/2015 vp ja PeVL 37/2009 vp).

Budjettirajoitteella ei voida rajoittaa lakisääteisten palvelujen saatavuutta (PeVL 26/2017 vp, s. 22–22, ks. myös PeVL 20/2004 vp, PeVL 63/2014 vp, PeVL 19/2016 vp). Sosiaali- ja terveyspalveluissa rahoitusperiaatteen merkitystä korostaa perustuslain 19 §:n 3 momentin ja 22 §:n mukainen turvaamisvelvollisuus. Ratkaisevassa asemassa hyvinvointialueille osoitettujen tehtävien asianmukaisen hoitamisen turvaamisessa on nimenomaan valtion rahoituksen riittävyys ja sen oikea kohdentaminen (PeVL 15/2018 vp, s. 21). Hyvinvointialueen rahoituksen riittävyyden ja perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisten oikeuksien turvaamisen kannalta merkityksellistä on, että lisärahoituksen saamiseen on edellytysten täytyessä oikeus, eikä myöntäminen riipu tältä osin valtioneuvoston harkinnasta (PeVL 17/2021 vp, s. 24).

Rahoituslain 11 §:n perusteluissa (HE 241/2020 vp, s. 944–945) todetaan, että perustuslain mukainen rahoitusperiaate tässä yhteydessä viittaa erityisesti siihen, että voimavarojen on annettava mahdollisuudet saada lain mukaisesti perustellun tarpeen mukaisesti riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimen palvelut. Voimavarojen riittävyyttä tulee tällöin arvioida viime kädessä yksilöiden tarpeen, eikä keskimääräisen väestön perusteella.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin päätöksessä 23.4.2025 hyvinvointialueiden talousnormiston ja järjestämisvastuuta määrittävän lainsäädännön välisestä ristiriidasta (OKV/3069/10/2024) todetaan (s. 25 ja 28) lainsäädännön perusteella olevan selvää, että lisärahoitus on selkeästi tarkoitettu ensisijaiseksi menettelyksi tilanteessa, jossa rahoituksen taso vaarantaa palveluiden järjestämisen perusoikeuksien toteuttamisen turvaavalla tavalla ja lisärahoituksen hakeminen on alueen ensisijainen keino rahoituksen riittävyyden vaarantaessa perustuslaissa ja laissa edellytetyt palvelut. Oikeuskansleri toteaa päätöksessään, että yleisellä tasolla valtion velvollisuus on huolehtia siitä, että hyvinvointialueille annettava rahoitus on riittävää, ja hyvinvointialueiden velvollisuus on huolehtia siitä, että palveluja ei jätetä järjestämättä. Ei voida kuitenkaan välttyä siltä, että hyvinvointialueiden voi olla välttämätöntä priorisoida ja karsia joidenkin palvelujen osalta joitakin toimintoja siltä osin, kuin lainsäädäntö jättää palveluiden järjestäjälle harkintavaltaa. Epäselvässä tilanteessa hyvinvointialueen on lisärahoitusta hakiessaan selvittäessään hakemuksensa perusteita pyrittävä osoittamaan, mitä sellaisia keinoja alueella käytännössä olisi käytettävissään taloutensa tasapainottamiseksi ja alijäämänsä kattamiseksi, jotka eivät vaaranna perusoikeuksia. Toisaalta valtioneuvoston päättäessä asiasta on asiaa valmistelevalta ministeriöllä selvittämisvelvollisuus ja päätöksen osalta perustelovelvollisuus (s. 25–26).

Lisärahoitus on osa yksittäiselle hyvinvointialueelle kyseiselle varainhoitovuodelle maksettavaa yleiskatteellista rahoitusta. Lisärahoitus turvaa varainhoitovuoden rahoituksen tason siinä tilanteessa, jossa rahoitus ei muutoin olisi riittävä perusoikeuksien turvaamiseen kytkettyjen palvelujen järjestämiseen. Lisärahoituksen myöntäminen liittyy siten nimenomaan kyseessä olevan varainhoitovuoden rahoituksen tason riittävyyden arviointiin. Arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota myös alueen mahdollisuuksiin tehdä omia toimenpiteitä rahoituksen riittävyyden turvaamiseksi.

Ottaen huomioon lisärahoituksen laissa säädetyt edellytykset, lisärahoitusta ei myönnetä edellisten vuosien alijäämän kattamiseen. Jos hyvinvointialue ei saa katettua alijäämää hyvinvointialueissa säädetyssä määräajassa, valtiovarainministeriö voi laissa säädettyjen edellytysten täytyessä käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn. Arviointimenettely johtaa käytännössä lainsäädännön mukaista alijäämän kattamisen määräaika pidemmälle ajanjaksolle ulottuviin toimenpiteisiin.

Vaikka hyvinvointialueella on rahoituslain 11 §:n mukaan oikeus saada lisärahoitusta tilanteissa, joissa rahoituksen taso muutoin ei riittäisi palvelujen turvaamiseen, lisärahoitus ei kuitenkaan ole kestävä ratkaisu sellaisen hyvinvointialueen palvelujärjestelmän rahoitukseen, jonka ongelmien taustalla on rakenteellisia, erillisiä korjaustoimenpiteitä edellyttäviä ongelmia (HE 241/2020 vp, s. 947). Myös hyvinvointialueen arviointimenettely tarjoaa mahdollisuuden

hyvinvointialueen taloudellisen ja toiminnallisen tilanteen yksityiskohtaiseksi selvittämiseksi. (HE 241/2020 vp, s. 947).

Keski-Suomen hyvinvointialueella on ollut 17.6.2025 alkaen käynnissä hyvinvointialueen arviointimenettely. Siinä valtio ja hyvinvointialue arvioivat hyvinvointialueen taloudellisia sekä sosiaali- ja terveystalouden palvelujen ja pelastustoimen palvelujen järjestämiseen liittyviä edellytyksiä selvitä tehtävistään. Arviointiryhmä tekee ehdotuksen hyvinvointialueen talouden tervehdyttämiseksi sekä sosiaali- ja terveystalouden palvelujen ja pelastustoimen palvelujen järjestämisen edellytysten turvaamiseksi tarvittavista toimista.

Lisärahoituksen tarpeen arvioinnissa voidaan päätyä myös siihen, että alueen rahoituksen todetaan olevan riittävä. Rahoituslain 11 §:n perustelujen (HE 241/2020 vp, s. 946) mukaan, jos olisi arvioitavissa, että lisärahoitusmenettelyssä esille tuodut ongelmat eivät johdu siitä, että hyvinvointialueen rahoituksen taso lähtökohtaisesti olisi liian alhainen, vaan hyvinvointialue pystyisi omilla päätöksillään turvaamaan palvelujen järjestämisen, hyvinvointialueita tulisi ohjata toteuttamaan valtion ja hyvinvointialueiden ohjaus- ja neuvotteluprosessissa todettuja hyvinvointialueilla toteutettavissa olevia kustannusten hallinnan kannalta välttämättömiä toimenpiteitä ja muita mahdollisia toimenpiteitä. (HE 241/2020 vp, s. 946). Koska Keski-Suomen hyvinvointialue on parhaillaan käynnissä olevassa hyvinvointialueen arviointimenettelyssä, mainittua ohjausta on edelleen tarkoituksenmukaisinta toteuttaa arviointimenettelyn yhteydessä.

Lopuksi on syytä huomioida, että lisärahoitusta voitaisiin rahoituslain 26 §:n mukaan myöntää myös ministeriön aloitteesta. Näin voitaisiin toimia myös, jos esimerkiksi arviointimenettelyn kuluessa havaittaisiin, että rahoituksen taso muutoin vaarantaisi perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveystalouden palvelujen tai perustuslain 7, 15 ja 20 §:ssä tarkoitettuihin perusoikeuksiin liittyvien pelastustoimen palvelujen järjestämisen.

2. Keski-Suomen hyvinvointialueen lisärahoituksen edellytysten arviointi valmisteluryhmässä

Keski-Suomen hyvinvointialue haki lisärahoitusta 45,6 miljoonaa euroa vuodelle 2025 sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen järjestämisessä olevien puutteiden korjaamiseen. Alue tarkensi palvelujen järjestämisen puutteita koskevaa lisärahoitustarvettaan valmisteluryhmän työn aikana 46 miljoonaan euroon. Lisärahoitustarve on eritelty seuraavasti:

- Perusterveydenhuolto 7,2 miljoonaa euroa
- Erikoissairaanhoido 6,0 miljoonaa euroa
- Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden palvelut 16,4 miljoonaa euroa
- Perhepalvelut ja aikuisten sosiaalipalvelut 15,9 miljoonaa euroa
- Pelastustoimi 0,5 miljoonaa euroa

Sittemmin alueen 18.2.2026 julkaisemien tilinpäätösennakkotietojen mukaan vuoden 2025 tuloksen havaittiin parantuneen vuoden 2025 viimeisimmästä muutostalousarviosta 27,3 miljoonaa euroa. Tällä ei kuitenkaan ollut hyvinvointialueen näkemyksen mukaan vaikutusta haettavan lisärahoituksen määrään.

Valmisteluryhmän arvion mukaan Keski-Suomen hyvinvointialueella sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palvelut eivät toteutuneet vuonna 2025 kaikilta osin lainsäädännön mukaisesti. Valvontaviranomaiset ovat havainneet puutteita palvelujen toteutumisessa. Alueen mukaan tilanne on edellyttänyt, että se on muun ohella lyhytaikaisen lainan turvin resursoinut palveluja enemmän kuin käytettävissä oleva valtion rahoitus olisi mahdollistanut.

Keski-Suomen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalouden sekä pelastustoimen palvelujen järjestämisestä on arvioitu eri viranomaisilta saatavissa olevien toimintaa ja taloutta koskevien tietojen sekä alueen toimittaman materiaalin pohjalta. Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta on hyödynnetty Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Valtiokonttorin tietopohjaa, THL:n tekemää arviointia ja valvontaviranomaisten selvityksiä. Arvioinnissa ja erityisesti alueiden välisessä vertailussa on käytetty kustannustietojen osalta pääosin palveluluokkakohtaista raportointia vuodelta 2024. Pelastustoimen osalta arvioinnissa on hyödynnetty Pelastustoimen toimenpiderekisterin (PRONTO) tietoja, Keski-Suomen hyvinvointialueen ja sisäministeriön tekemiä vuosittaisia selvityksiä palvelujen ja talouden tilasta sekä Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston asiantuntija-arvioita ja korjausmääräyksiä sekä sisäministeriön vuoden 2025 aikana tehdyn tietopyynnön vastauksia. Lisäksi sekä sosiaali- ja terveystalouden että pelastustoimen palvelujen osalta on hyödynnetty Keski-Suomen hyvinvointialueen arviointimenettelyprosessin aineistoja sekä alueen lisärahoituksen valmisteluryhmälle toimittamia aineistoja. Ministeriöt ovat huolehtineet asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hallintolain (434/2003) 31 §:n 1 momentin mukaisesti valmisteluryhmän työskentelyn aikana.

2.1. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen

Terveydenhuollon palvelut eivät toteutuneet alueella kaikilta osin lainsäädännön mukaisesti vuonna 2025. Tilanne parani osittain kalenterivuoden aikana. Perusterveydenhuollon avosairaanhoidon ja suun terveydenhuollon hoitoon pääsy toteutui vuonna 2025 pääosin lainsäädännön mukaisesti. Alueella oli yleislääkäreiden rekrytointihaasteita vuonna 2025, mikä heijastui jonkin verran perusterveydenhuollon hoitoon pääsyyn. Erikoissairaanhoidossa hoitoon pääsy ei ole toteutunut lainsäädännön mukaisesti, eivätkä hoitoon pääsyn viiveet ole lyhentyneet vuonna 2025. Valvira on syksyllä 2025 määrännyt Keski-Suomen hyvinvointialueen saattamaan kiireettömään erikoissairaanhoidon pääsyn

lainmukaiseksi 30.4.2026 mennessä. Alueen mukaan leikkausjonot saadaan purettua määräaikaan mennessä lainmukaisiksi. Alue on arvioinut, että vuonna 2025 perusterveydenhuollon järjestäminen lainmukaisesti on edellyttänyt yhteensä 7,2 miljoonan ja erikoissairaanhoidon järjestäminen toteutuneella, edelleen osin lainsäädännöstä poikkeavalla tasolla, on edellyttänyt 6 miljoonan euron lisäresursointia. Palvelujen saatavuuden ongelmat silmätaudeissa eivät ole olleet ratkaistavissa yksinomaan alueen omin toimin tai rahoitusta kohdentamalla, koska juurisyyinä on yhteistyöalueen ja osin kansalliset ongelmat silmälääkärin saatavuudessa. Tätä kokonaisuutta on edelleen ratkottava hyvinvointialueiden yhteistyön ja mahdollisesti valtion toimenpiteiden keinoin. Hoitoon pääsyn parantamiseksi perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa tehtyjen toimenpiteiden toteutuneet kustannukset, kuten ostopalvelut, palveluseteli, vuokratyö ja oman henkilöstön lisätyöt jonojen purkamiseksi, sisältyvät alueen vuoden 2025 tilinpäätösarvioon. Valmisteluryhmän ministeriöiden edustajien mukaan alueella olisi ollut käytettävissään rakenteellisia, palveluverkkoon liittyviä ja toiminnallisia keinoja, joiden avulla tarvittavat taloudelliset resurssit olisivat olleet kohdennettavissa terveystalouden lainmukaistamiseksi alueen saaman rahoituksen puitteissa.

lääkäiden henkilöiden palvelut toteutuivat pääosin lainsäädännön velvoitteiden mukaisesti Keski-Suomen hyvinvointialueella asumispalveluihin yli lainsäädännön määräaikaisten jonottaneiden tilannetta lukuun ottamatta. Ympäri vuorokautisen palveluasumisen lainmukainen palveluihin pääsy ei toteutunut kaikilta osin. Yli kolme kuukautta ympärivuorokautiseen palveluasumiseen jonottaneita oli alueella yhteensä 68 henkilöä ja yhteisölliseen asumiseen jonottaneita 21 henkilöä vuonna 2025. Kotihoito on järjestetty alueella lainmukaisesti. Valvovat viranomaiset ovat antaneet joitakin ikääntyneiden asumispalveluja koskevia ratkaisuja hyvinvointialueelle vuonna 2025. lääkäiden henkilöiden palvelujen kustannusten kasvu oli maan keskitasoa suurempaa erityisesti vuonna 2023 (31 prosenttia, Manner-Suomi 17,5 prosenttia), mutta myös vuonna 2024 (4,7 prosenttia, Manner-Suomi 3,2 prosenttia). Ikääntyneiden sosiaalipalvelujen asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset olivat 9 131 euroa per yli 75-vuotias vuonna 2024 (koko maa 8 063 euroa).

Vammaisten henkilöiden palvelut ovat toteutuneet hyvinvointialueella vuonna 2025 pääosin lainsäädännön mukaisesti. Vuonna 2025 asumispalveluita yli kolme kuukautta odottaneita vammaisia henkilöitä oli 19, joista 16 odotti pääsyä ympärivuorokautisen asumisen palveluihin ja kolme yhteisöllisen asumisen palveluihin. Alueella on suunniteltu ja osin toteutettu järjestämisveloitteita turvaavia toimia, kuten palvelurakenteen keventäminen ja palveluverkon päivittäminen sekä oman tuotannon lisääminen.

Keski-Suomen hyvinvointialue on hakenut yhteensä 16,4 miljoonaa euroa lisärahoitusta **ikäntyneiden ja vammaisten henkilöiden palveluihin**. Rahoitusta on haettu muun muassa ikääntyneiden ympärivuorokautiseen

palveluasumiseen, vammaispalvelujen järjestämiseen määräaikojen puitteissa ja uuden vammaispalvelulain toimeenpanoon. Alueen mukaan kustannusvaikutuksia on kuitenkin syntynyt myös päällekkäisistä palvelutarpeen arvioinneista, joissa eri työntekijät ovat tehneet samalle asiakkaalle laajoja elämäntilanne- ja palvelutarpeenarviointeja. Alueen mukaan kustannuksia aiheutui myös siitä, etteivät asiakkaan tilannetta koskevat tiedot ole siirtyneet eri asiakas- tai potilastietojärjestelmien välillä. Ottaen huomioon myös laissa säädettyä pidempään palveluasumispaikkaa jonottaneille järjestetyistä korvaavista palveluista aiheutuneet kustannukset sekä valmisteluryhmän ministeriöiden edustajien mukaan alueella käytettävissä olleet rakenteelliset, palveluverkkoon liittyvät ja toiminnalliset keinot, tarvittavia taloudellisia resursseja olisi ollut kohdennettavissa ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden palvelujen lainmukaisuuden varmistamiseksi alueen saaman rahoituksen puitteissa.

Hyvinvointialueen **lasten, nuorten ja perheiden palvelut** eivät ole kaikilta osin toteutuneet lainsäädännön mukaisesti. Kaikki lastensuojelutarpeen tai erityistä tukea tarvitsevien lasten palvelutarpeen arvioinnit eivät ole valmistuneet kolmen kuukauden määräajassa. Toisaalta hyvinvointialueen palvelut ovat varsin kattavat palveluvalikoiman ja myös saatavuuden näkökulmasta, mikä osaltaan selittää alueen korkeaa kustannustasoa muihin hyvinvointialueisiin verrattuna. Vuonna 2024 Keski-Suomen hyvinvointialueen lasten, nuorten ja perheiden sosiaalihuollon ja lastensuojelun alaikäiseen väestöön suhteutetut kustannukset olivat runsaan neljänneksen korkeammat kuin maassa keskimäärin. Hyvinvointialueen mukaan alueella esiintyvä palvelutarve on korkea. Hyvinvointialue panostaa palveluihin monella tasolla. Panostus matalan kynnyksen palveluihin ei kuitenkaan näy raskaampien palvelujen käytön vähenemisenä: esimerkiksi raskaudenaikaisia neuvolapalveluja on alueella hyvin saatavilla, mutta myös raskaudenaikaisia erikoissairaanhoidon poliklinikkakäyntejä on samaan aikaan enemmän kuin maassa keskimäärin.

Aluehallintovirasto antoi alkuvuodesta 2025 alueelle vakavan huomautuksen lastensuojelun puutteista ja omavalvonnan laiminlyönneistä. Alueella reagoitiin tilanteeseen ja puutteet saatiin korjattua lainmukaiselle tasolle.

Lastensuojeluilmoitusten käsittelyajoissa lakisääteiset määräajat ylittyivät osittain vuonna 2025. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen palvelurakenteessa vaikuttaisi kuitenkin olevan myös keventämisen varaa. Perhekeskuspalvelun saatavuus oli hyvä. Sen sijaan varhaisen tuen sosiaalityön ja kotiin vietävien palvelujen arvioitiin olleen väestön palvelutarpeeseen nähden riittämättömiä ja niihin jonotettiin. Alueen mukaan sosiaalityöntekijöiden saatavuushaasteet vaikuttivat palvelujen toteutumiseen vuonna 2025 ja se viivästytti palvelutarpeen arviointeja ja vaikeutti lapsiperheiden oikea-aikaista pääsyä sosiaalityön piiriin.

Leikki-ikäisten terveystarkastukset, koululaisten määräaikaistarkastukset ja laajat terveystarkastukset eivät ole kaikilta osin toteutuneet lainsäädännössä edellytetyssä määräajassa. Viivästykset selittyvät henkilöstöön liittyvillä

haasteilla. Alaikäisten vaativaa päihdehoitoa ei ole pystytty alueella järjestämään riittävästi. Palvelua ei toistaiseksi ole järjestetty yhteistyöalueella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 36 §:ssä ja YTA-sopimisen soveltamisohjeessa 2025 (VN/8128/2025) määritellyllä tavalla.

Hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa on sovittava lasten ja nuorten vaativimpien päihdepalveluiden yhteistyöaluetasoinen järjestäminen yhteensopivaksi hyvinvointialueen lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen järjestämisen kanssa.

Hyvinvointialue haki lisärahoitusta 15,9 miljoonaa euroa lasten, nuorten ja perheiden palveluihin. Näiden palvelujen saattamista lainmukaisiksi koskevat toimenpiteet sisältyvät alueen vuoden 2025 tilinpäätösarvioon. Lisärahoitusta on haettu muun muassa 13 miljoonaa euroa lastensuojelun laitoshoidon. Ottaen huomioon, että alueen lasten sijaishuollon laitoshoidon kustannukset ovat jo lähtökohtaisesti (vuonna 2024) 24 prosenttia yli maan keskitason ja sijaishuollon laitospalvelujen kustannukset alueella olivat yhteensä 51 miljoonaa euroa, haettua summaa voidaan pitää poikkeuksellisen korkeana. Hyvinvointialue on tehnyt vuonna 2025 korjaustoimia palvelukokonaisuudessa. Valmisteluryhmän ministeriöiden edustajien näkemyksen mukaan alueella olisi ollut jo aiemmin toimintamahdollisuuksia ja aluetta onkin jo vuodesta 2023 alkaen ohjattu parantamaan resurssien kohdentamista, tarkastelemaan palveluverkkoa sekä tekemään muita rakenteellisia ja toiminnallisia toimia palvelujen toteutumisen turvaamiseksi alueen saaman rahoituksen puitteissa.

Hyvinvointialue on valmisteluryhmän työskentelyn aikana vedonnut muun ohella taloudellisen liikkumavaransa kapeuteen, jonka vuoksi lisärahoituksen tarve alueen mukaan syntyy. Hyvinvointialueen arviointimenettelyn arviointiryhmän mukaan alueen sosiaalipalvelut vaativat kokonaisuudessaan merkittäviä rakenteellisia ja toiminnallisia muutoksia, vaikuttavuuden seuranta sekä eilakisääteisten palveluiden tarkastelua. Arviointiryhmän mukaan hyvinvointialueen tulisi varmistaa ensisijaisesti sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yleislainsäädännön mukaisten ja lakisääteisten palveluiden saatavuus ja toteutuminen ennen raskaampien, erityislainsäädännössä säädettyjen palvelujen käyttöönottoa. Arviointiryhmä on todennut, että palvelutarjonnan keventämistä tulisi tehdä kaikissa sosiaalihuollon asiakasryhmissä, ympärivuorokautisia palveluita tulisi vähentää sekä palvelu- ja toimipisteverkkoa karsia. Samanaikaisesti tulisi kasvattaa digitaalisten sekä etäpalvelujen ensisijaisuutta ja käyttäjävolyymia. Arviointiryhmän mukaan tarvittavien muutosten toteuttaminen edellyttää erittäin merkittäviä toimintatapoihin ja organisaatioon kohdistuvia muutoksia hyvinvointialueella.

Koska alueen saama valtion rahoitus ja toimintatuotot allittavat alueen toiminta- ja rahoituskulut 24,6 miljoonalla eurolla sekä ottaen huomioon valmisteluryhmän työskentelyn aikana todetun ja dokumentoidun käyttämättömän mittaluokaltaan merkittävän sopeuttamispotentiaalin sekä uudelleenkohdentamismahdollisuudet,

ministeriöiden edustajien näkemyksen mukaan liikkumavara ja alueen toimintamahdollisuudet ovat olleet riittävät perusoikeuskytkentäisten palvelujen järjestämisen turvaamiseksi rahoituslain 11 §:n mukaisesti.

2.2. Pelastustoimen järjestäminen

Pelastustoimen palvelut ovat vuonna 2025 toteutuneet Keski-Suomen hyvinvointialueella pääosin riittävällä, tarvetta vastaavalla tasolla lukuun ottamatta Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston havaitsemia huomattavia puutteita pelastustoimen palvelutason ensimmäisen vasteen toimintavalmiusajoissa Jyväskylän alueella (laki pelastustoiminnan järjestämisestä, 18 §). Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston arvion mukaan onnettomuuksien ehkäisyn palvelut toteutuvat hyvinvointialueella riittävällä tasolla, vaikka useita kehittämistarpeita on tunnistettu.

Valmisteluryhmässä on todettu hyvinvointialueen tehneen korjaustoimia palvelukokonaisuudessa vuonna 2025. Hyvinvointialue on hakenut lisärahoitusta 0,5 miljoonaa euroa pelastustoimen palvelujen järjestämiseen. Hyvinvointialueen mukaan rahoitus ei ole riittänyt palvelujen järjestämiseen, eikä yleiskatteista rahoitusta ole ollut mahdollista siirtää riittävästi pelastustoimeen ottaen huomioon myös muiden palvelujen järjestämisvastuu.

Valmisteluryhmässä on todettu, että pelastustoimen palveluverkko vastaa pelastustoimen palvelutarpeeseen, eikä siinä ole merkittäviä mahdollisuuksia sopeuttamiselle. Valmisteluryhmän ministeriöiden edustajien näkemyksen mukaan alueella on kuitenkin muun toimintansa puitteissa ollut mahdollista jo vuodesta 2023 alkaen toteuttaa sopeutustoimia ja parantaa resurssien kohdentamista siten, että myös pelastustoimen palvelujen toteutuminen olisi voitu turvata alueen saaman yleiskatteisen rahoituksen puitteissa.

2.3. Hyvinvointialueen taloudellinen tilanne vuonna 2025

Keski-Suomen hyvinvointialue sai vuonna 2025 valtion rahoitusta yhteensä noin 1 271 miljoonaa euroa. Keskimääräistä matalampaa laskennallista sosiaali- ja terveydenhuollon asukaskohtaista rahoitusta selittää se, että Keski-Suomen rahoituksessa olosuhdetekijöillä kohdennettavan rahoituksen määrä on keskimääräistä pienempi. Vieraskielisyyden perusteella alueelle kohdennetaan rahoitusta noin puolet keskimääräisestä. Alueen asukastiheys on hieman keskimääräistä matalampi, minkä vuoksi sille kohdennetaan asukastiheyden perusteella rahoitusta keskimääräistä enemmän. Keski-Suomen hyvinvointialueelle ei kohdenneta rahoitusta kaksikielisyyden, saaristoisuuden, saamenkielisyyden ja yliopistosairaalalisän määräytymistekijöiden perusteella.

Hyvinvointialueen nettokustannukset kasvoivat vuosina 2023–2024 maan keskitasoa voimakkaammin. Vuonna 2023 nettokustannusten kasvu oli

14,9 prosenttia (Manner-Suomi 11,9 prosenttia), ja vuonna 2024 kasvu oli 4,8 prosenttia (Manner-Suomi 2,9 prosenttia). Kustannusten maan keskitasoa korkeamman kasvun taustalla on muun muassa palvelujen peittävyiden kasvu ikääntyneiden henkilöiden, vammaisten henkilöiden ja lastensuojelun palveluissa. Hyvinvointialueen asukaskohtaiset sekä sen väestön palvelutarpeeseen suhteutetut kustannukset olivat myös selvästi yli maan keskitason vuonna 2024, mikä yhdessä raskaan palvelurakenteen sekä maan keskitasoa korkeamman peittävyiden ohella antaa selkeän viitteen alueen sopeuttamispotentiaalista. Kustannusten voimakas kasvu hyvinvointialueen ensimmäisinä toimintavuosina saattaa olla myös osoitus siitä, että alueen omilla toimilla on ollut keskeinen vaikutus rahoituksen riittämättömyyteen. Palvelujen peittävyys antaa viitteitä siitä, että hyvinvointialue olisi järjestänyt palveluita toimintansa aikana enemmän ja laajemmin kuin mitä lainsäädännössä on edellytetty, kun otetaan huomioon muun muassa alueen väestörakenne ja väestön sairastavuus. Tätä havaintoa tukee myös se, että alueen toukokuussa 2025 tekemät päätökset palvelujen myöntämiskriteerien muutoksista sekä muista sopeutustoimista vaikuttivat positiivisesti alueen talouteen ja muutostalousarviota pienempään kustannusten toteumaan vuonna 2025. Näitä toimia, kuten toimipistekohtaisten yksikkökustannusten tarkastelu ja kustannuseroihin reagointi, aukioloaikojen rajaaminen sekä henkilöstövähennykset, olisi osin voitu tehdä alueella jo aiemmin vuosina 2023 ja 2024. Vuoden 2025 sopeutustoimet eivät vaikuttaneet esimerkiksi hoitoon pääsyn odotusaikoihin tai hyvinvointialueen asiakastytyväisyyteen. Tämä kertoo osaltaan siitä, että alueella voidaan toteuttaa palveluiden uudistamista ja sopeuttamista ilman, että väestön oikeus yhdenvertaisiin tai perusoikeudet turvaaviin palveluihin vaarantuu.

Vuonna 2025 Keski-Suomen hyvinvointialueen tulos on muodostumassa tilinpäätösarviota paremmaksi ja tulos on päätymässä 52,8 miljoonan euron alijäämään¹. Kumulatiivinen alijäämä vuoden 2025 lopussa olisi 308 miljoonaa euroa. Toimintakulut vähenivät vuonna 2025 noin -0,6 prosentilla vuodesta 2024 yhteensä noin 1,475 miljardiin euroon. Toimintakulujen muutos on siten Manner-Suomen keskimääräistä kasvua (2,0 prosenttia) maltillisempaa. Alueen toimintakulut olisivat ylittämässä alkuperäisen vuoden 2025 talousarvion 8,3 miljoonalla eurolla. Tätä selittää erityisesti lastensuojelun laitospalveluiden ostopalvelujen ja ikääntyneiden asumispalvelujen henkilöstökustannuksien ja palveluostojen ylitykset.

Keski-Suomen hyvinvointialueen tammikuussa Valtiokonttorille raportoimien tietojen mukaan alijäämä oli 72,4 miljoonaa euroa. Alueen helmikuun tilinpäätösennakkotietojen mukaan vuoden 2025 tulos on parantunut vuoden

¹ Hyvinvointialueen 18.2.2026 julkaisema tieto.

2025 viimeisimmästä muutostalousarviosta 27,3 miljoonaa euroa. Keski-Suomen hyvinvointialueen talous on ollut vuosina 2023–2025 selvästi alijäämäinen. Alueen Valtiokonttorille raportoiman tilinpäätösarvion² perusteella alueen kumulatiivinen alijäämä vuoden 2025 lopussa on koko maan suurin, 327,6 miljoonaa euroa. Suhteutettuna alueen väestöön Keski-Suomen hyvinvointialueen kumulatiivinen alijäämä vuoden 2025 lopussa on lähes - 1 200 euroa (Manner-Suomi -323 euroa/asukas).

Hyvinvointialueen rahavarat vuonna 2025 ovat tilinpäätösarvion mukaan 25,6 miljoonaa euroa, mikä on asukaskohtaisesti lähes maan keskitasoa. Ilman lyhytaikaista lainaa alueen rahavarat olisivat olleet -124,4 miljoonaa euroa. Alueella ei ole sijoitusomaisuutta rahoitusarvopapereina. Vuoden 2024 tilinpäätöksessä alueen rahavarat olivat 28,7 miljoonaa euroa. Hyvinvointialueen selvityksen mukaan lyhytaikaista lainaa on saatu tarvittaessa, eikä alueella ole maksuvalmiusongelmia. Keski-Suomen hyvinvointialue on käyttänyt lyhytaikaista rahoitusta säännöllisesti vuoden 2025 aikana. Lyhytaikaista lainaa vuoden 2025 lopussa oli 150 miljoonaa euroa. Hyvinvointialueen kassan riittävyys oli vuoden 2025 lopussa kuusi päivää (vuoden 2024 lopussa 6,8 päivää).

2.4. Kokonaisarvio vuoden 2025 lisärahoitustarpeesta

Valmisteluryhmän arvion mukaan Keski-Suomen hyvinvointialueella sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelut ovat pääosin toteutuneet vuonna 2025 lainsäädännön mukaisesti. Palvelut eivät kuitenkaan ole toteutuneet kaikilta osin lainsäädännön mukaisesti terveydenhuollon hoitoon pääsyn, ympärivuorokautiseen palveluasumiseen pääsyn sekä lasten, nuorten ja perheiden palvelujen osalta.

Hyvinvointialueen mukaan tilanteeseen on reagoitu ohjaamalla resursseja vaarantuneisiin palveluihin budjettiylityksinä. Valmisteluryhmän ministeriöiden edustajat katsovat, ettei hyvinvointialueen talousarvion ylittyminen sellaisenaan vielä muodosta oikeutta lisärahoitukseen. Valmisteluryhmän työn kuluessa ei pystytty muodostamaan täysin selkeää ja luotettavaa käsitystä hyvinvointialueen hakeman lisärahoituksen perusteista. Näin ollen ministeriöiden edustajat eivät voineet yhtyä hyvinvointialueen esittämään lisärahoitustarpeeseen lisärahoituksen määrän, eivätkä sen perusteluiden osalta. Valmisteluryhmän työn aikana ei ole ministeriöiden edustajien näkemyksen mukaan tullut näytetyksi, että haettu lisärahoitus ja sen määrä olisivat tosiasiaissa olleet

² Tiedot perustuvat hyvinvointialueiden Valtiokonttorille 28.1.2026 mennessä raportoimien tilinpäätösarvioiden tietoihin.

perusoikeuskäytäntöjen palvelujen lakisääteisen tason puutteita vastaavia ja ainoastaan niistä johtuvia.

Keski-Suomen hyvinvointialueella olisi vuonna 2025 ja jo aiemmin ollut mahdollisuuksia turvata lakisääteisiä palveluja rahoitusta uudelleen kohdentamalla sekä toteuttamalla toimintaa ja taloutta koskevia muutoksia. Hyvinvointialueen osin raskaaseen palvelurakenteeseen ja tiheään palveluverkkoon on kiinnitetty huomiota vuosittaisissa hyvinvointialueneuvotteluissa järjestämisvelvoitteiden siirryttyä vuodesta 2023 alkaen. Talouden ja toiminnan seuranta, ennakointi ja raportointi eivät ole olleet hyvinvointialueella riittävällä tasolla. Vuoden 2024 tilinpäätöksen käsittelyn yhteydessä hyvinvointialueen tarkastuslautakunta esitti vakavan huomautuksen siitä, että alueella ei ole kyetty ottamaan haltuun organisaation talouden seurantaa, ennakointia eikä riittävän ajantasaista raportointia aluevaltuustolle. Tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa vuodelta 2024³ todetaan: "Tarkastuslautakunta on huolissaan Keski-Suomen hyvinvointialueen taloushoidosta, ennakoinnista ja raportoinnista. Hyvinvointialuejohtajan ja aluehallituksen tulee johtaa ja kehittää taloudenhoitoon liittyvää toimintatapaa, koska nykyinen malli on vahingollinen Keski-Suomen hyvinvointialueen kehitykselle. Aluevaltuuston tulee valvoa aktiivisemmin hyvinvointialueen taloutta ja toimintaa. Keski-Suomen hyvinvointialueella ei ole kyetty ottamaan haltuun organisaation talouden seurantaa, ennakointia eikä riittävän ajantasaista raportointia aluevaltuustolle. Se tarkoittaa heikkoja seurannan välineitä johtuen riittämättömästä taloushallinnon resursoinnista ja järjestämisestä sekä siitä seuraavaa kyvyttömyyttä tuottaa aluevaltuustolle sen tarvitsemaa talouden seurantatietoa. Tämä vaikuttaa negatiivisesti myös tuloksellisuuden seurantaan sekä kyvyttömyyttä talouspäätösten arviointiin aluevaltuustossa ja aluehallituksessa. Tarkastuslautakunta esittää tästä vakavan huomautuksen, sillä asiaan on kohdistettu huomiota tuloksetta toistuvasti sekä aluevaltuustossa että tarkastuslautakunnan julkaisemissa raportoinneissa." Hyvinvointialue on sittemmin alkuvuodesta 2026 käynnistänyt uuden toiminnan ja talouden raportointimallin, jossa yksi keskeinen tavoite on toiminnan ja talouden yhteensovittaminen.

Hyvinvointialueen muutostukiprojektin loppuraportissa 27.5.2025 todetaan muun muassa, että "alueella on tietoisesti valittu maltillinen linja; päättäjät eivät ole halunneet lähteä tekemään isoja muutoksia ja leikkaamaan esim. vapaaehtoisista palveluista", vaikka myös "palvelurakenteita ja -ketjuja on uudistettu". Lisäksi loppuraportissa todetaan, että "toimintaan tehdään tasokorjaus vastaamaan rahoituksen tasoa".

³ <https://www.hyvaks.fi/sites/default/files/2025-05/Arviointikertomus%202024.pdf>

Käynnissä olevassa hyvinvointialueen arviointimenettelyssä arviointiryhmä antoi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluverkkoa, palvelujen päällekkäisyyksien purkamista, palveluketjujen sujuvuutta sekä erikoissairaanhoidon ydintehtäviin ja YTA-yhteistyöhön keskittymistä koskevat toimenpide-ehdotukset. Lisäksi hyvinvointialueen tulisi arviointiryhmän mukaan toteuttaa tarvittavat palvelurakenne-, henkilöstö- ja organisaatiomuutokset sosiaalihuollossa. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että hyvinvointialueella varmistetaan ensisijaisesti sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yleislainsäädännön mukaisten ja lakisääteisten palveluiden saatavuus ja toteutuminen ennen raskaampien, erityislainsäädännössä säädettyjen palvelujen käyttöönottoa. Lisäksi hyvinvointialueen tulee toteuttaa palvelutarjonnan keventämistä kaikissa sosiaalihuollon asiakasryhmissä, ympärivuorokautisten palvelujen vähentämistä sekä palvelu- ja toimipisteverkon karsimista. Samanaikaisesti tulee kasvattaa digitaalisten sekä etäpalveluiden ensisijaisuutta ja käyttäjävolyymia. Alue tavoittelee muun muassa näillä toimilla toimintakatteen paranemista noin kolmella prosentilla talousarviovuoden 2026 aikana, mitä voidaan pitää kunnianhimoisena tavoitteena.

Hyvinvointialueen lokakuinen talousarvioesitys vuodelle 2026, joka sisältää uskottavan suunnitelman toiminnan uudistamisen, palveluverkon kehittämisen ja talouden sopeutuksen toimenpiteistä, kuvastaa osaltaan alueella käytettävissä olevaa sopeuttamispotentiaalia sekä käytettävissä olevaa liikkumavaraa rahoitusta palveluihin kohdennettaessa. Hyvinvointialueen mukaan esimerkiksi palveluverkkopäätösten vuositason kustannussäästön on arvioitu olevan yhteensä noin 18,7 miljoonaa euroa vuodesta 2026 alkaen. Hyvinvointialueen mukaan kunnilta vuokrattujen tilojen vuokrasopimukset ovat päättyneet vuoden 2025 lopussa. Vuoden 2023 hyvinvointialueneuvotteluista lähtien toistuvasti todettujen toimenpiteiden tarve on edelleen Keski-Suomen hyvinvointialueella ilmeinen, ja alueen olisi sopimusoikeudellisten ja muiden sitoumustensa mahdollistamissa puitteissa tullut toteuttaa vuosineuvotteluissa ja muissa ohjausmenettelyissä saamaansa ohjausta toteutunutta ripeämmin.

Valmisteluryhmässä käsiteltyjen tietojen perusteella on ollut arvioitavissa, että hyvinvointialueella olisi ollut vuonna 2025 ja jo aiemmin mahdollisuus toimeenpanna lisäksi myös sellaisia yksittäisiä sopeutustoimia, jotka olisivat tuoneet suoran kustannusvaikutuksen ja turvanneet varainhoitovuonna käytettävissä olleen rahoituksen riittävyyttä. Hyvinvointialue on vuoden 2024 hyvinvointialueneuvotteluissa todennut pureutuvansa ostopalveluihin ja hankintoihin kaikkien vastuualueiden osalta loppuvuoden aikana. Kuitenkin vasta vuoden 2026 talousarvio sisältää hankintapalvelujen uudistamisen sekä keskitetyn hankintatoimen strategisen roolin ja ohjauksen merkityksen korostamisen. Hyvinvointialue on arviointimenettelyssä tunnistanut, että hankinnat ovat olleet liian kevyesti resursoituja ja että tuotantotapa-analyysiin, edullisuusarvioihin ja sopimusvalvontaan on tarkoitus panostaa jatkossa.

Arviointimenettelyn yhteydessä on tullut ilmi, että palvelutuotannon tukipalveluihin liittyvien sopimusten vähentämisellä ja ostopalveluiden uudelleen kilpailuttamisella saavutettiin vuonna 2025 merkittäviä säästöjä. Alue on ryhtynyt verrattain myöhään tarkastelemaan oman palvelutuotannon lisäämisestä ja vaihtoehtoisista palvelujen tuotantotavoista saatavaa säästöpotentiaalia, vaikka esimerkiksi tuotantotapa-analyysit olisi ollut mahdollista tehdä jo hyvinvointialueen toiminnan käynnistymisen jälkeen 2023. Alueen mukaan myöhemmin vuosina tehdyt tuotantotapa-analyysit ovat osoittaneet, että oman palvelutuotannon lisääminen on kannattavaa lähes kaikissa asumis- ja laitospalveluissa ja oman tuotannon lisäämisestä olisi voitu saada liikkumavaraa kohdentaa resursseja tarkoituksenmukaisemmin. Alue on todennut, että esimerkiksi oman lastensuojelun laitoshoidon hinta suhteessa ostopalveluun on noin 75 prosenttia vastaavan ostetun palvelun hinnasta. Muita mahdollisia toteutettavissa olleita sopeutustoimia olisivat valmisteluryhmän arvion mukaan olleet esimerkiksi muiden kuin lakisääteisten etuuksien vähennys ja palvelujen lopettaminen. Kulloisenkin varainhoitovuoden rahoituksen riittävyden turvaamiseksi hyvinvointialueella olisi ollut mahdollisuus aikaistaa ja laajentaa eräitä sen sittemmin tekemiä päätöksiä.

Edellä kuvattujen sopeuttamista koskevien toimien käyttömahdollisuus osoittaa, että alueella olisi ollut käytettävissä mahdollisuuksia uudelleen kohdentaa resursseja, toimeenpanna toiminnan ja talouden sopeuttamistoimia sekä muutoinkin sopeuttaa toimintaansa käytettävissä olevaan rahoitukseensa. Vaihtoehtoisia tapoja ja usean eri toimenpiteen yhdistelmiä toteuttaa edellä kuvattuja tehostamistoimia hyvinvointialueen toiminnassa on niin paljon, että niiden kustannusvaikutuksen yksityiskohtainen arviointi osana lisärahoitushakemuksen käsittelyä on erittäin haastavaa. Valmisteluryhmän ministeriöiden edustajien myös hyvinvointialueen arviointimenettelyn arviointiryhmän työn aikana läpikäytyyn aineistoon perustuvan arvion mukaan hyvinvointialueella on käyttämätöntä talouden sopeuttamispotentiaalia laskennallisesti ainakin 100 miljoonaa euroa. Ottaen huomioon, että hyvinvointialueen saama valtion rahoitus ja toimintatuotot alittavat alueen toiminta- ja rahoituskulut 24,6 miljoonalla eurolla, vaikuttaa selvältä, että alueella olisi ollut vuonna 2025 riittävästi liikkumavaraa toteuttaa lakisääteiset järjestämistehtävät saamansa rahoituksen puitteissa.

Keski-Suomen hyvinvointialueen näkemys poikkeaa valmisteluryhmän ministeriöiden edustajien näkemyksestä. Hyvinvointialueen mukaan alueen rahoituksen taso ei ole ollut vuonna 2025 riittävä turvaamaan perusoikeuksiin kytkeytyvien sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen palvelujen järjestämistä. Hyvinvointialue katsoo lisärahoitusosoikeuden syntyneen ilmoittamiensa palvelupuutteiden korjaamiseen vuonna 2025 kohdentamansa resursoinnin osalta. Alueen mukaan rahoitusmallin tietopohjan ollessa puutteellinen, rahoitus ei vastaa todellista palvelutarvetta. Alueen mukaan rahoituslain 11 §:n mukaiset

lisärahoituksen edellytykset täyttyvät, eikä rahoitusperiaate toteudu ilman lisärahoitusta. Hyvinvointialueen mukaan alueen saama laskennallinen rahoitus ei ole vastannut hyvinvointialueen lähtötilannetta eikä palvelurakennetta. Rahoituksen puute on johtanut tilanteeseen, jossa alun perin liian matalalle tasolle jäänyt rahoitus ja sen synnyttämä alijäämä kertaantuvat: tulevien vuosien rahoitusta joudutaan alueen mukaan kohdentamaan menneiden alijäämien kattamiseen ajankohtaisen palvelutarpeen sijaan. Keski-Suomen hyvinvointialue korostaa toteuttaneensa taloutta tasapainottavia toimia ja on näkemyksensä mukaan toteuttanut vuosina 2023–2025 merkittäviä rakenteellisia ja toiminnallisia uudistuksia. Alueen mukaan laskennallinen sopeuttamispotentiaali ei osoita lisärahoituksen olevan tarpeeton. Hyvinvointialue ei ole näkemyksensä mukaan myöskään voinut poiketa lakisääteisistä tai sopimusvelvoitteistaan vuosien 2023–2024 aikana.

Oikeuskansleri on todennut palvelujen järjestämistä ja alijäämän kattamista koskevan lainsäädännön välistä suhdetta koskevassa ratkaisussaan (OKV 3069/10/2024), että perustuslakiin ja lakiin perustuvia palveluita ei voida jättää lainvastaisella tavalla hoitamatta hyvinvointialueella alijäämän kattamisveloitteen toteuttamiseksi. Tämä tarkoittaa myös sitä, että alueen tulee laatia vuosittain talousarvio siten, että lakisääteisten tehtävien järjestämiseen varataan tarvittavat varat. Hyvinvointialueen tulee tehdä talouden tasapainon saavuttamiseksi sopeutustoimia sen verran, kuin on mahdollista ilman, että perustuslaissa jokaiselle turvatut riittävät sosiaali- ja terveystoimen palvelut lainvastaisella tavalla vaarantuvat. Hyvinvointialueiden voi silti olla välttämätöntä priorisoida ja karsia joidenkin palvelujen osalta joitakin toimintoja siltä osin, kuin lainsäädäntö jättää palveluiden järjestäjälle harkintavaltaa (s. 26).

Hyvinvointialueen lisärahoituksella ei ole lähtökohtaisesti tarkoitettu kompensoitavan alueen tietoisesti päättämää järjestämisvelvoitteiden vähimmäistasoa laajempaa palvelukokonaisuutta ja palvelujen järjestämistä.

Kokonaisuutena arvioiden valmisteluryhmän ministeriöiden edustajien mukaan edellytykset lisärahoituksen myöntämiselle eivät näin ollen täyty.

3. Valtioneuvoston arviointi lisärahoituksen edellytyksistä

Lisärahoitusoikeuden, -tarpeen ja -määrän arvioinnissa tarkastellaan hyvinvointialueen varainhoitovuonna käytettävissä olevan rahoituksen tasoa suhteessa perusoikeuskytkentäisten ja lakisääteisten tehtävien järjestämisen kustannuksiin.

Valtioneuvosto yhtyy valmisteluryhmän arvioon siitä, että Keski-Suomen hyvinvointialue ei ole vuonna 2025 järjestänyt kaikkia sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluja lainsäädännön mukaisesti. Arvioitaessa alueen oikeutta saada lisärahoitusta tulee kuitenkin tarkastella myös

niitä toimenpiteitä, joita alue on voinut tehdä rahoituksen tason riittävyyden turvaamiseksi.

Valtioneuvosto toteaa, että Keski-Suomen hyvinvointialueella olisi ollut käytettävissään mahdollisuuksia toteuttaa toimintaansa ja talouttaan koskevia lukuisia muutoksia jo vuodesta 2023 alkaen ja kohdentaa vuoden 2025 rahoitusta palvelujen turvaamiseksi siten, että havaittuja puutteita olisi voitu korjata alueen saamaan yleiskatteisen rahoituksen puitteissa.

Hyvinvointialueen saama valtion rahoitus ja toimintatuotot alittavat alueen toiminta- ja rahoituskulut 24,6 miljoonalla eurolla. Ottaen huomioon jo vuodesta 2023 alkaen tunnistetut muutostarpeet ja valtion ohjaus puutteiden korjaamiseksi hyvinvointialueen toiminnassa, tunnistettujen muutostarpeiden merkittävyys ja moninaisuus sekä alueen vuonna 2026 tavoittelema talouden vakauttamisen mittaluokka (3,3 prosenttia) valtioneuvosto yhtyy valmisteluryhmän ministeriöiden edustajien näkemykseen siitä, että hyvinvointialueen käytettävissä olisi ollut jo vuodesta 2023 alkaen ja myös vuonna 2025 liikkumavaraa sen varmistamiseksi, että alueella olisi ollut mahdollisuus toteuttaa lakisääteiset järjestämistehtävät saamansa rahoituksen puitteissa vuonna 2025.

Edellä kuvatuin perustein, koska on arvioitavissa, että hyvinvointialue olisi pystynyt omilla päätöksillään turvaamaan perusoikeuskyläisten palvelujen järjestämisen, voidaan katsoa, että hyvinvointialueen ongelmat eivät johdu siitä, että hyvinvointialueen rahoituksen taso olisi ollut lähtökohtaisesti varainhoitovuonna 2025 liian alhainen. Näin ollen valtioneuvosto hylkää Keski-Suomen hyvinvointialueen lisärahoitushakemuksen.

Valtioneuvosto korostaa oikeuskanslerinkin ratkaisussaan toteamaa hyvinvointialueen velvoitetta edelleen priorisoida ja karsia joidenkin palvelujen osalta joitakin toimintoja siltä osin, kuin lainsäädäntö jättää palvelujen järjestäjälle harkintavaltaa.

Muutoksenhaku

Rahoituslain 30 §:n mukaan, jos hyvinvointialue on tyytymätön päätökseen hyvinvointialueen lisärahoituksen myöntämisestä, hyvinvointialueella on oikeus kolmen kuukauden kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan tehdä päätöksen tehneelle viranomaiselle oikaisuvaatimus. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003).

Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen

Hallitusneuvos

Kirsi Ruuhonen